

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
ENERGETIKA ÉS
FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS**

Időszak:

2012. szeptember

Dátum:

2012. október 15.

SZÁZADVÉG
alapítvány

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KOMMUNIKÁCIÓS, TANULÁSDOKTORI ÉS STRATÉGIAI ELLENŐR ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Kiemelt esettanulmányok	3
Felkészületlen a lakosság és az önkormányzatok.....	3
Energiaszolgáltató vállalatok lakossági projektjei. Lehetőség, vagy kockázat?	7
Energiaár és rezsiköltség monitoring	11
Releváns energiapiaci jogszabályváltozások az elmúlt hónapban.....	16
2012 szeptemberében jelentősebb sajtónyilvánosságot kapott energetikai ügyek rövid áttekintése.....	17
Villamosenergia- és gázipari vállalatok értékesítésének és eredményének csökkenése	17
Ajka távhő ellátását veszélyeztetheti a Mal Zrt. tartozása.....	18
A távhőtermelők tartanak az októbertől hatályba lépő szabályozott áraktól	18
Horvát – magyar harc az Ináért	19
SWOT elemzés	20
Villamosenergia-ellátásbiztonsági kockázatok a németországi hurokáramlások miatt.....	21
Feszült helyzet az egyetemes gázszolgáltatásban	21
Villamosenergia áremelési kényszer állhat elő a CO2 kvóta árak.....	22
emelkedése következtében	22

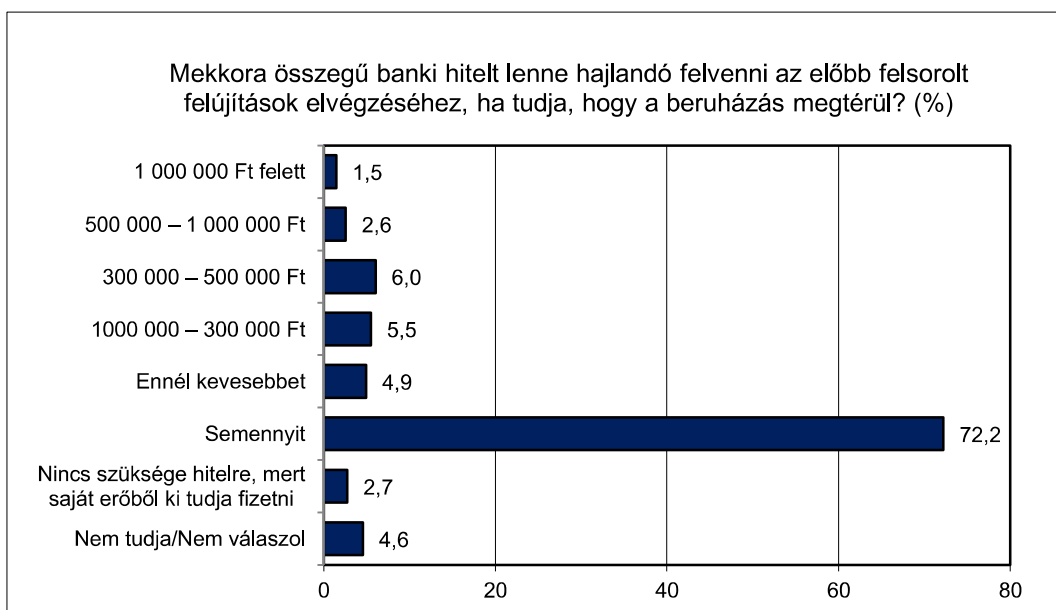
Kiemelt esettanulmányok

Felkészületlen a lakosság és az önkormányzatok

Mind a lakosság, mind az önkormányzatok kiadásai között egyre nagyobb hányadot képviselnek az energiaköltségek. A magyar háztartások 26%-ánál a rezsikiadások az éves összes háztartási kiadás 25-50%-át teszik ki, 3,9%-ánál pedig meghaladja azok 50%-át. A lakosság nagy része tisztában van az épületenergetikai / energiahatékonysági beruházások kedvező hatásával és saját ingatlanjának gyenge pontjaival. Ennek ellenére az OTP Lakás takarékpénztár felmérésének eredményei alapján a lakosság háromnegyede nem foglalkozik folyó energetikai kiadásaival, nem vezet nyilvántartást havi energiafogyasztásáról és energiaköltségeiről. Ennek hiányában azonban nehéz mérlegelni, hogy egy-egy épületenergetikai felújítás esetén milyen megtérüléssel számolhat a tulajdonos. Szakembert (épületenergetikai tanúsítót) pedig annak magas díja miatt általában csak akkor bíznak meg, ha már döntöttek az épület felújítás megvalósításáról és állami támogatást is igénybe kívánnak venni a beruházáshoz.

A Századvég által készített felmérés szerint lehangelő képet fest a lakosság hitelfelvevő hajlandósága is. Egy 800 mintás telefonos kérdőíves felméréssel végzett kutatás eredményei alapján a lakosság több, mint 72%-a teljes mértékben elzárkózik a hitelfelvétel lehetősége elől. Márpedig az épületenergetikai felújítások elvégzéséhez –még állami támogatás esetén is- jelentős önrész biztosítása szükséges. Tekintettel a lakossági megtakarítások alacsony szintjére a beruházások döntő többsége hitelfelvétel nélkül nem valósulna meg.

1. ÁBRA: A LAKOSSÁG HITELFELVEVŐ HAJLANDÓSÁGA

Forrás: Századvég Gazdaságkutató Zrt.

Ez a probléma a jövőben várhatóan fokozottan fog jelentkezni, mivel az EU és a hazai szakpolitika szándéka szerint a jövőben csökkenteni kell a vissza nem térítendő támogatások mértékét és új, innovatív finanszírozási eszközökkel kell azt helyettesíteni. Ilyen lehet a kamattámogatott hitel, az adókedvezmény, vagy az ESCO finanszírozás. Ezek előnye, hogy csökken a támogatási igény, a finanszírozásban nagyobb arányban jelenik meg a magántőke, kizárólag a leghatékonyabb projektek kerülnek megvalósításra, ezáltal nő a projektek jövedelmezősége, ami pedig nagyobb nemzetgazdasági hasznot eredményez. Ahhoz azonban, hogy a lakosság igénybe vegye ezeket az újszerű, nagyobb beruházói kockázatot jelentő finanszírozási formákat, nagy jelentősége lesz a lakosság tájékoztatásának és az energiatudatosság fejlesztésének.

Több olyan cikk is megjelent az elmúlt időszakban a sajtóban, ami arról tanúskodik, hogy az önkormányzatok felkészültségével is problémák vannak. Sok esetben még a nagyobb, 15-20 ezer fős települések sem alkalmaznak felkészült energetikai szakembert. A települések többsége nem végez energiagazdálkodást, ebből kifolyólag nincsenek tisztában energiafelhasználásuk profiljával, ingatlanjaik energiafogyasztásával, az épületek energetikai állapotával. Ebből kifolyólag gyakran rosszul (nem energetikai szempontok alapján) választják meg a beavatkozási pontokat és megoldásokat. Sok esetben nehézséget okoz az önkormányzatnak az energiahordozó beszerzés is. Ritka, hogy egy önkormányzat a biztonságos egyetemes szolgáltatás helyett a kockázatosabb szabadpiaci beszerzést válassza. Jelenleg az egyetemes szolgáltatás relatív kedvező árai –ami jelentős részben a Kormány árszabályozási politikájának köszönhető- következtében ez nem is lenne reális. Azonban az önkormányzatok nagy része olyan időszakban sem használta ki a szabadpiac nyújtotta lehetőségeket, amikor ez árelőnyt eredményezett volna. Ennek oka, hogy sok esetben nem ismerik energiafogyasztási profiljukat, nem tájékozottak a piac nyújtotta lehetőségeket illetően és nem tudnak egyenrangú félként leülni az energiakereskedőkkel, valamint az energetikai szolgáltatásokat nyújtó vállalatokkal tárgyalni. Ennek negatív hatása az előnytelen szolgáltatói szerződésekben, az energiapazarló ingatlanokban és a kiaknázatlan energiahatékonysági potenciálban jelenik meg. Rendkívül gyakori, hogy beruházás nélkül, csupán az energiaszolgáltatási szerződések felülvizsgálatával jelentős költségmegtakarítás lenne elérhető.

A közintézményekben rejlő, kiaknázatlan energiahatékonysági potenciálra jó példát szolgáltatnak a kórházak létesítményei. Egy átlagos kórház energetikai rendszerének felújítása révén (beruházási mélységtől függően), költséghatékony módon, 20-50%-os energia megtakarítás érhető el, ami elegendő fedezetet biztosít egy 10-15 éves futamidejű fejlesztési beruházásra. Gyakran még önrészre sincs szükség a kórház részéről a beruházás

megvalósítására, a fejlesztés finanszírozását ESCO szerződés keretében energetikai szolgáltató cégek biztosíthatják.

Az ESCO finanszírozás lényege, hogy az energiahatékonysági beruházást az ESCO cég finanszírozza. Ezért cserébe egy több éves szolgáltatási szerződést köt az ingatlan tulajdonosával. Ezen időtartam alatt a hőtermelő egységet és a hozzá tartozó berendezéseket az ESCO cég birtokolja, üzemelteti és karban tartja. Az energiahatékonysági beruházás révén elért energia- és költség megtakarítást (tehát a hasznokat és kockázatokat) az ESCO cég és az ingatlantulajdonos a szerződésben meghatározott szabályok szerint megosztják egymás között. Így a tulajdonos rezsiköltségének csökkenése mellett, az ESCO cég befektetésének megtérülése is az energia megtakarítás révén biztosított. A szolgáltatási szerződés lejárta után a hőtermelő és hőellátó, stb. berendezések az ingatlan tulajdonos birtokába kerülnek. Ettől kezdve az energia- és költség megtakarítás előnyeit teljes egészében a tulajdonos élvezi. ESCO beruházás tárgya bármilyen energia megtakarítást eredményező tevékenység lehet. Magyarországon a legjellemzőbbek: hőtermelő egység cseréje és kazánház felújítása, primer oldali energia elosztó rendszer korszerűsítése, világításkorszerűsítés, stb.

A viszonylag alacsony önerőt igénylő konstrukciók megjelenése ellenére az intézmények nehezen vágnak bele az épületenergetikai fejlesztésekbe. Ennek elsődleges oka az önkormányzatok forrás hiánya. A nehezebb helyzetben lévő önkormányzatok esetében az energetikai pályázatok (pl.: KEOP) viszonylag alacsony önrészenek finanszírozása is nehézséget okoz. További problémát jelent az önkormányzatoknál jelentkező energetikai tudás és szakember hiány. Bizonyos esetekben ezt ki is használják az energetikai szolgáltatást nyújtó (pl. ESCO) vállalatok. Számos olyan energiaszolgáltatási és ESCO szerződés született az önkormányzat és az energetikai szolgáltatást nyújtó vállalatok között, melyben a kockázatok és az előnyök aránytalanul, az önkormányzat számára kedvezőtlen módon oszlottak meg. Több olyan eset is volt, amikor az épület hő veszteségének csökkentése nélkül (hiszen az ESCO vállalatnak érdeke, hogy minél több energiát tudjon szolgáltatni), kizárólag a hőtermelés hatásfokának javítása történt meg (pl. kazáncsere és a kazánház egyéb berendezéseinek felújítása, esetleg kapcsolt hő- és villamosenergia-termelés lehetőségének megteremtése révén). Ezzel a haszon nagy része az ESCO vállalatnál csapódott le, aki az önkormányzat érdekeit nem különösebben tükröző szerződés révén a haszon nagy részét magánál is tartotta. Sajnos az előzőek alól a központi közbeszerzésen nyertes és KEOP támogatásban részesített ESCO vállalat sem jelentett kivételt. Az önkormányzatok jelentős részében az a vélemény alakult ki, hogy sok esetben a Szemünk Fénye program keretében megvalósult projektek (melyek gyakorlatilag ESCO konstrukcióban megvalósult projekteknek tekinthetők) sem bizonyultak utólag olyan mértékben kedvezőnek a fejlesztéseket

kezdeményező intézmények számára, mint azt eredetileg várták volna. Ezt azért tudták korábban megtenni az energetikai szolgáltatást kínáló vállalatok, mert Magyarországon, az energetika terén nem volt hagyománya az ilyen jellegű finanszírozási megoldásnak, az önkormányzatok nem voltak felkészültek a témában. Nem került pontosan definiálásra és szabályozásra, hogy mely vállalatok nevezhetik magukat ESCO szolgáltatást nyújtó vállalatnak és milyen minimumkövetelmények vannak egy ESCO szerződés esetében.

Az előzőekből kifolyólag, mára a közintézmények is meglehetősen kétkedve tekintenek a számukra energetikai szolgáltatásokat kínáló vállalatokra, az ESCO finanszírozási konstrukció megítélése pedig negatív irányba változott az elmúlt években. Ez jelentősen hátráltathatja a jövőben egyre nagyobb prioritást élvező innovatív finanszírozási eszközök elterjedését.

Nyugat-Európában az ESCO finanszírozásnak komoly hagyománya van, számos jó gyakorlatot lehetne Magyarországra hozni és a hazai gyakorlatba átültetni. Fontos lenne, hogy definiálásra (esetleg jogszabályba rögzítésre) kerüljön az ESCO szolgáltatás definíciója, illetve a konstrukcióval kapcsolatos - elsősorban a haszon és kockázat megosztásra vonatkozó - minimális követelmények. Célszerű lenne mintaszerződéseket kidolgozni különböző szektorok szereplői (elsősorban önkormányzati intézmények, valamint társasházak) részére. Végül sokat segítené, ha kijelölésre kerülne egy olyan intézmény, vagy intézményhálózat, amely ESCO szerződés előkészítésében, illetve az ESCO vállalattal történő tárgyalások lefolytatásában tud támogatást nyújtani főleg az önkormányzatok, illetve a lakosság részére. Ezt többféle módon is meg lehet valósítani: például valamely nemzeti intézmény kijelölésével és felkészítésével, megyei/járási közigazgatási intézmények humán erőforrásának energetikában járatos szakemberekkel történő kibővítésével. Az energetikában járatos szakembereket más egyéb energiagazdálkodási, energia tanácsadási tevékenységekre is igénybe lehetne venni (pl. önkormányzati energiaszerződések felülvizsgálata, energiafogyasztási adatok gyűjtése és feldolgozása, helyi épületek energetikai szempontból történő rangsorolása, projektek előkészítése, helyi lakossági tájékoztató előadások tartása és tanácsadás, stb.)

A fenti intézkedések jelentősen hozzájárulhatnak a műszaki és gazdasági szempontból megfelelő lakossági és önkormányzati beruházási döntések megszületéséhez, az innovatív, kevesebb állami támogatást igénylő finanszírozási eszközök elterjedéséhez, a lakosság és az önkormányzatok érdekeit is szem előtt tartó, a hasznokat és kockázatokat igazságosabban megosztó ESCO finanszírozási szerződések alkalmazásához és ez által a kormány energetikai célkitűzéseinek sikeresebb teljesüléséhez.

Energiaszolgáltató vállalatok lakossági projektjei. Lehetőség, vagy kockázat?

Az elmúlt időszakban több energiaszolgáltató vállalat is indított a lakosság energiahatékonyságának növelését támogató projektet. Célszerű lenne ezeket a kezdeményezéseket összehangolni az energiahatékonyság növelés céljából megpályázható állami és EU-s források allokálásával. Mielőtt ennek részleteire kitérünk, röviden bemutatjuk két energiaszolgáltató vállalat mintaértékű kezdeményezését.

A FŐGÁZ 2012 nyarán indította el épületenergetikai üzletágát, melynek célja a társasházak fűtőkorszerűsítésének megvalósításával a hosszú távú partneri viszony kialakítása a fogyasztókkal. A beruházások keretében jelenleg többnyire a hőtermelő berendezések hatékonyabbra cserélése, a hőközpontok és a szekunder fűtési rendszerek felújítása kerülnek megvalósításra, ami a társasházak energiafogyasztásának és ezzel együtt energiaköltségeinek csökkenését eredményezi. A jövőben kapcsolt hő- és villamosenergia-termelő berendezések beépítését is tervezi a vállalat. A beruházás költségét a FŐGÁZ finanszírozza, ezért cserébe meghatározott időn keresztül (az egyik mintaprojekt esetében 8 év) tulajdonolja a felújított berendezéseket. A szerződés ideje alatt a FŐGÁZ szolgáltatási díj ellenében üzemelteti és karbantartja a felújítással érintett berendezéseket. A beruházás költségét és a befektetett tőke megtérülését az energiaszolgáltató cég a lakossági fogyasztó által fizetett szolgáltatási díjból fedezi. A fogyasztónak azonban, a beruházás hatására elért energia megtakarítás következtében, még így is csökkennek az energiaköltségei. A FŐGÁZ tehát gyakorlatilag egy ESCO konstrukció keretében finanszírozza lakossági ügyfelei energiahatékonysági beruházásait.

A Főtáv 2012 tavaszán írt ki pályázati felhívást távhővel ellátott társasházak energetikai korszerűsítésére. A rendelkezésre álló 50 millió forintból a kiválasztott három mintaépület mindegyikében felújítják a teljes melegvíz-ellátó rendszert, lakásonként mérhetővé, követhetővé teszik a fűtési energia- és melegvízfogyasztást smart metering eszközök segítségével, továbbá napelemeket telepítenek a lakóházak tetejére, amelyek villamos energiát termelnek. A pályázaton kizárólag azok a társasházak vehetnek részt, amelyek a korábbiakban már megvalósították a szekunder (épület belsejében található) fűtési rendszer korszerűsítését, és az adott épület összes lakásában a termosztatikus radiátorszelepek felszerelése teljes körűen megtörtént. A felújítás költségét teljes egészében a távhővállalat állja, a lakóközösségnek ezért cserébe azt kell vállalnia, hogy tíz évig nem kezdeményezi a távhőhálózatról való leválást. A Főtáv rövidtávon 4,35 milliárd, hosszú távon 15,6 milliárd forint értékben tervez ilyen és ehhez hasonló beruházásokat megvalósítani. A Főtáv célja a fejlesztésekkel a távhő népszerűségének növelése, a távhő leválások számának csökkentése, valamint újabb fogyasztók bevonása a távhőellátásba. Ennek azért van jelentősége, mert a távhőellátásnak méretgazdaságossági korlátai vannak. Az elmúlt években számos távhővel

ellátott társasház hajtott végre állami támogatással épületenergetikai felújítást (többnyire az épületek utólagos hőszigetelése, a nyílászárók cseréje és az épületen belüli fűtési rendszer korszerűsítése történt meg), melynek következtében energiafogyasztásuk jelentősen (adott esetben 40-50%-kal) csökkent. A megvásárolt hőenergia mennyiségének csökkenése egyértelműen a távhővállalat értékesítési piacának zsugorodását eredményezi. A piac zsugorodását fokozta a fogyasztók egy részének (kereskedelmi és ipari fogyasztók, valamint társasházak) leválása a távhőről, annak népszerűtlensége és magas ára következtében. Ezt a tendenciát még az sem tudta teljes mértékben ellensúlyozni, hogy a Kormány a távhő általános forgalmi adójának kulcsát 5%-ra csökkentette. Ennek következtében a távhőtermelés és -ellátás fix költségei (ellátó rendszer vesztesége, karbantartások, stb.) egyre kevesebb fogyasztó között oszlanak meg, tovább növelve a távhő árakat és csökkentve a távhő versenyképességét. Ez további leválásokra ösztönözheti a lakóközösségeket, beindítva egy olyan spirált, ami végül a távhőellátás teljes széteséséhez vezethet. Márpedig a távhőellátásnak számos társadalmi és nemzetgazdasági előnye van, ezek közül néhányat kiemelve: a távhőellátásnak köszönhetően csökken a nagyvárosok központjában a helyi szennyezőanyag (füstgáz) kibocsátás, ezáltal csökken a városokban a légszennyezettség. A biomassa, mint megújuló energiaforrás felhasználásának növelése is hatékonyan és költséggazdaságos módon valósítható meg távhő termelő egységekben, továbbá lehetőség nyílik kapcsolt hő- és villamosenergia-termelés alkalmazására, ami decentralizált (lakóegységenkénti) módon jelenleg költséggazdaságosan nem megvalósítható. Az előzőek ráadásul jelentős mértékben hozzájárulnak az Európai Unió által előírt tagállami kötelezettségek teljesítéséhez is. A távhő ellátó rendszerek fenntartása és versenyképessé tétele tehát egyértelműen energiapolitikai, nemzetgazdasági és társadalmi érdek. Ahhoz, hogy a távhő ellátó rendszerek fennmaradhassanak, és új fogyasztókat lehessen a távhőellátásba bevonni, a távhő ára nem lehet magasabb a fogyasztók számára alternatívát jelentő decentralizált (pl. lakásonkénti gázkazán) fűtési megoldások üzemeltetési költségeinél.

A távhőellátás versenyképességének fenntartása érdekében a kormányzat, komoly erőfeszítéseket tett. A kormány 5%-ra csökkentette a távhő általános forgalmi adóját, továbbá jelenleg is támogatást fizet a távhő ellátó vállalatoknak az értékesített hőmennyiség után (szabályozott végső fogyasztói árak mellett, a lakossági rezsiköltségek alacsonyan tartása érdekében). A távhő vállalatok részére a 2007-2013. közötti időszakban EU-s források voltak elérhetőek a távhő ellátó rendszer energiahatékonyságának növeléséhez, az elosztási veszteségek csökkentéséhez (többnyire a primer oldali elosztóvezetékek hőszigetelése és a hőközpontok korszerűsítése történt meg), amit a távhő vállalatok a keretek kimerüléséig ki is használtak.

Az eddig megtett intézkedéseket azonban további lépéseknek kell követniük. A szekunder oldali (az épületben található fűtési rendszer) felújításokat is el kell végezni, mérhetővé és szabályozhatóvá kell tenni a fűtési rendszereket. Ezen kívül az épületek hőszigeteléssel és korszerű nyílászárókkal való ellátása is szükséges annak érdekében, hogy a lakók rezsiköltségei csökkenjenek, és ez által ne érezzék a távhőt irreálisan drága fűtési megoldásnak. A hőigények csökkenésével azonban a távhő mérethatékonysága csökken, ezért biztosítani kell új épületek távhőre csatlakozását, valamint ösztönözni kell a jelenlegi fogyasztók megtartását. A fogyasztók megtartására jó példaként szolgál a Főtáv kezdeményezése. Új fogyasztókat többek között kezdeti árkedvezmény biztosításával, távhőre való csatlakozás építési engedély kiadásának feltételül szabásával, valamint kiemelt (kifejezetten távhőszolgáltatásban részesülőknél, vagy távhőre újonnan csatlakozóknak szóló) támogatási programok indításával lehetne a távhő piacra bevonni.

Elsősorban a FŐGÁZ által létrehozott konstrukció jellemzője, hogy teljesen érthető módon, piaci ösztönzők (haszonmaximalizálás) által vezérelve, kizárólag a leginkább költséghatékony megoldásokat finanszírozza. Tehát a felújítás kizárólag a hőtermelő egység cseréjére és a fűtési rendszer korszerűsítésére terjed ki. Ezzel szemben elmarad a hosszabb megtérülésű, viszont teljes életciklusra vetítve lényegesen nagyobb megtakarítást eredményező épületszerkezetek korszerűsítése (hőszigetelés és nyílászáró csere). Ennek több negatív következménye is van. Ha a fűtéskorszerűsítés önmagában (nyílászárócsere és hőszigetelés nélkül) valósul meg, akkor az épület energiaigénye ugyan némileg csökken, azonban ez csak töredéke annak, mint ami a komplex felújítással kiaknázható gazdaságos potenciál lenne. A problémát az sem hidalja át teljes mértékben, ha később megvalósul az épületburok korszerűsítése. Ugyanis a felújított fűtési rendszer és az új hőtermelő nem az új, lényegesen kisebb energiaigényekhez fog igazodni. A hőtermelő lényegesen túlméretezett lesz (ami azt jelenti, hogy a nagyobb beruházási költségen felül ráadásul alacsonyabb hatásfokkal is fog működni), a hőleadók mérete a szükségesnél nagyobb lesz és az elosztórendszer beszabályozottsága sem lesz megfelelő. Célszerű tehát az épületenergetikai felújításokat komplex módon, összehangoltan megvalósítani. Mélyfelújításokat azonban az energiaszolgáltató vállalatok tisztán piaci megfontolásból nem fognak finanszírozni, ezért ezen cél elérése érdekében állami beavatkozás szükséges.

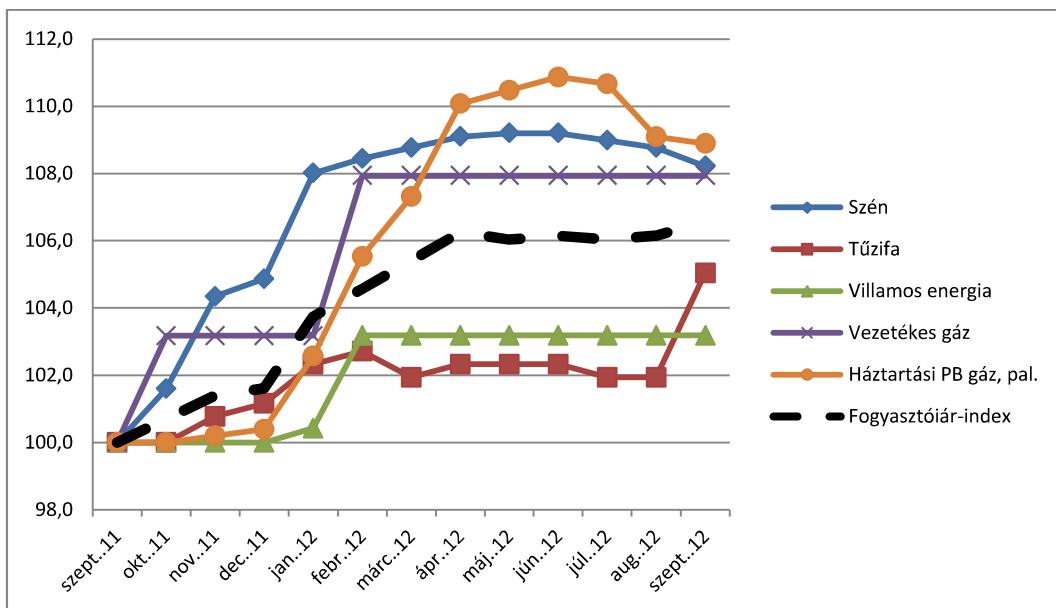
Mindenképpen előnyös, hogy a gyorsan megtérülő, piacérett lakossági épületenergetikai felújítások megvalósításához az energiaszolgáltató vállalatok finanszírozási konstrukciókat dolgoznak ki. Ezzel az állami támogatási igény némileg csökkenhet, hiszen ezeket a felújítási lépéseket adott esetben a jövőben nem szükséges állami támogatásban részesíteni. Viszont ahhoz, hogy a felújítással érintett projektek nemzetgazdasági és társadalmi haszna maximális legyen, célszerű lenne az energiaszolgáltatók által kínált támogatásokat (pl. ESCO

konstrukcióban megvalósuló) és az állami támogatásokat összehangolni. Ennek eredményeképpen a beruházások nemzetgazdasági hasznot maximalizáló mély felújításokat valósítanak meg, a projektek egy ütemben valósulhatnak meg, a támogatási költségek pedig megoszlanak az állam (vagy EU) és a versenyszféra (energiaszolgáltató vállalatok) között.

A lakossági támogatások összehangolását az is indokoltá teszi, hogy 2014-től az új Energiahatékonysági Direktíva előírásai alapján, az energiaszolgáltató / energiakereskedő vállalatoknak kötelezettségi rendszer keretében kell évente 1,5 % energia megtakarítást elérniük a végső fogyasztóik körében. Az innovatív és előrelátó energiaszolgáltató vállalatok által a közelmúltban indított energiahatékonysági támogatási programok az állami és/vagy EU-s támogatások összehangolásával jó alapot nyújthatnak a hamarosan induló kötelezettségi rendszer elvárásainak teljesítéséhez.

Energiaár és rezsiköltség monitoring

2. ÁBRA: LAKOSSÁGI ENERGIAÁRAK VÁLTOZÁSA (2011.09. = 100%)

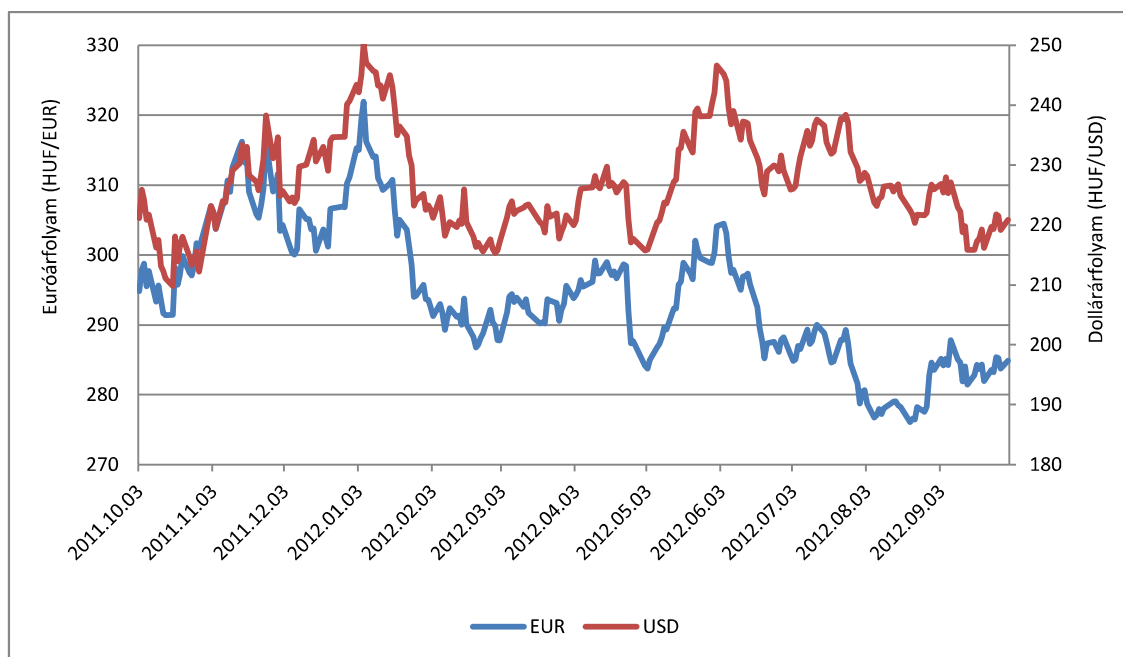
Forrás: KSH

Az 1. ábra a lakosságnak értékesített energiahordozók havi átlagárának változását mutatja az elmúlt egy évben. Az ábrán jelöltük a fogyasztói árindex változását is (szaggatott vonal) annak érdekében, hogy szemléltessük mely energiahordozók ára emelkedett gyorsabban az általános árszínvonal változásánál. Azok az energiahordozók, melyek áremelkedése a fogyasztói árindex növekedésénél nagyobb volt –amellett, hogy inflációgerjesztő hatással bírnak- fokozottan hozzájárulnak a lakosság vásárlóerejének és ezzel együtt általános életszínvonalának csökkenéséhez, így ezek kitüntetett figyelmet érdemelnek.

A 2012. első félévi stagnálás után, augusztus és szeptember hónapokban emelkedésnek indult a tűzifa ára. Az áremelkedés valószínűleg a fűtési szezon kezdete előtt kialakuló megnövekedett keresletnek tulajdonítható. A tűzifa árának elmúlt egy éves növekedése ezzel már megközelíti az átlagos fogyasztói árszínvonal változásának mértékét.

A hatósági árszabályozás alá eső lakossági vezetékes energiahordozó (villamos energia, földgáz) árak, valamint a szabadpiacon kereskedett szilárd energiahordozók (szénfélések) átlagos ára nem változott számottevően szeptember folyamán.

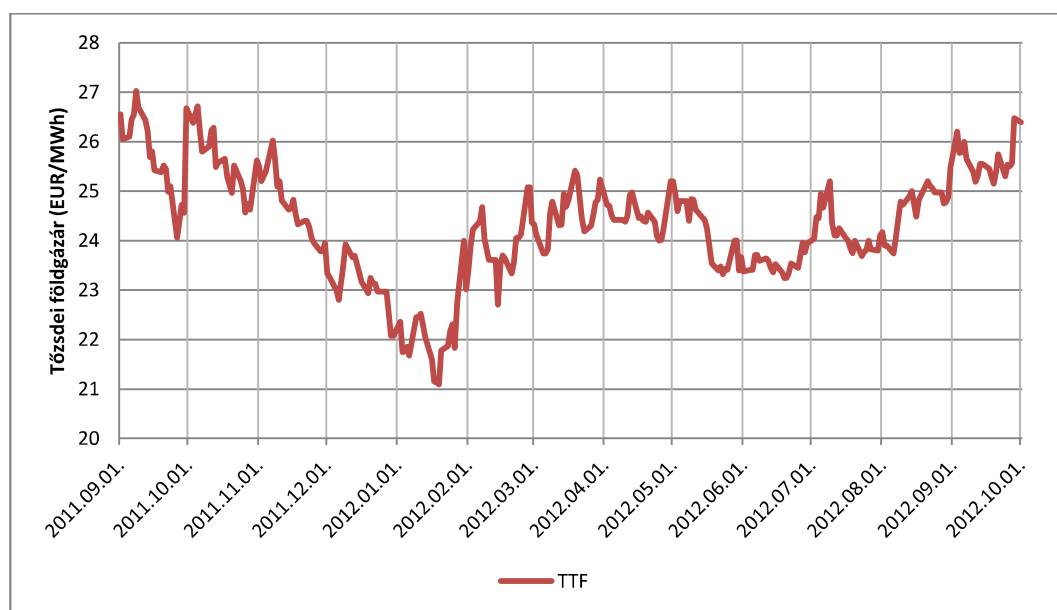
3. ÁBRA: EURÓ ÉS DOLLÁR ÁRFOLYAMOK ALAKULÁSA

Forrás: MNB

A forint dollárral és euróval szembeni árfolyama nem változott jelentős mértékben szeptember folyamán, így az árfolyamok nem gyakoroltak jelentősebb hatást az import energia árakra.

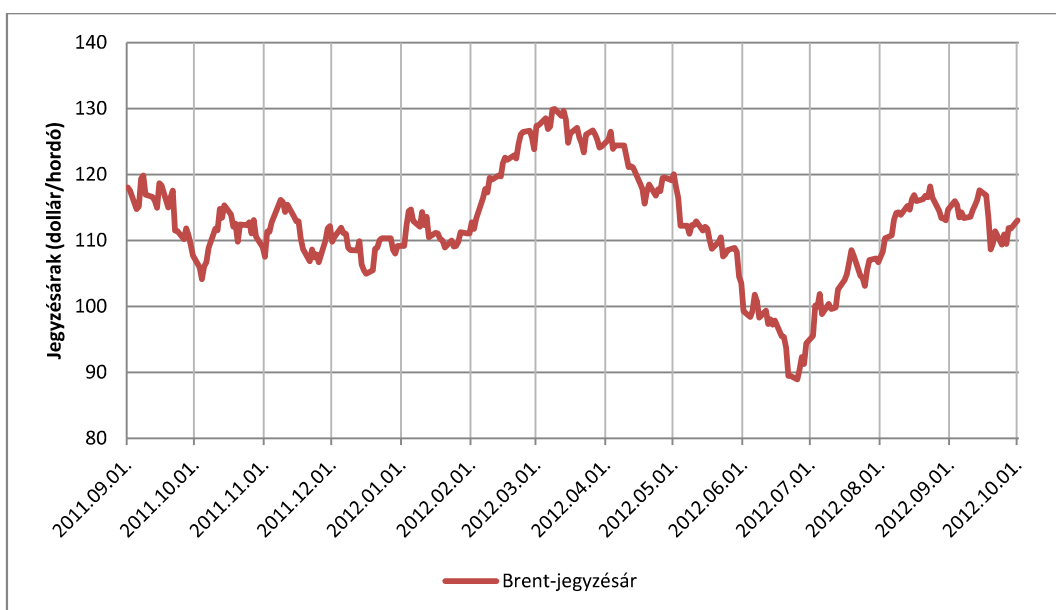
4. ÁBRA: NAGYKERESKEDELMI FÖLDGÁZÁRAK A HOLLAND GÁZTŐZSDÉN

Forrás: Reuters

A földgáz holland gáztőzsdén jegyzett nagykereskedelmi ára tovább növekedett szeptember hónapban. A földgáz nagykereskedelmi ára gyakorlatilag visszakorrigált az egy évvel korábbi 26-27 EUR szintre. Ez azt jelenti, hogy fokozatosan növekszik azoknak a kereskedőknek (és egyetemes szolgáltatóknak) a beszerzési költsége, melyek az osztrák-magyar interkonnektoron keresztül intézik beszerzéseiket. Természetesen árelőnyük még így is jelentős az ukrán határmetszéken beszerzett, olajár-indexált földgázhoz képest.

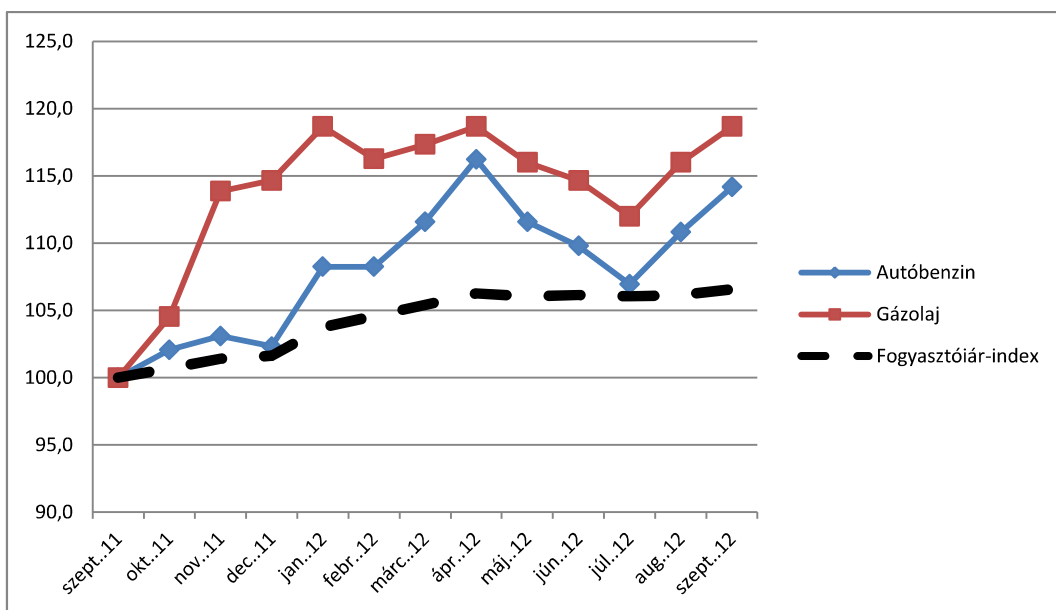
5. ÁBRA: A BRENT TÍPUSÚ NYERSOLAJ VILÁGPIACI ÁRA

Forrás: Reuters

A Brent világpiaci ára jelentősen növekedett 2012. július óta, ami leginkább politikai hatásoknak volt betudható. Az árnövekedés üteme szeptemberre alábbhagyott és stagnálásba váltott át. A nyers kőolaj hordónkénti ára jelenleg 110 dollár körüli szinten mozog.

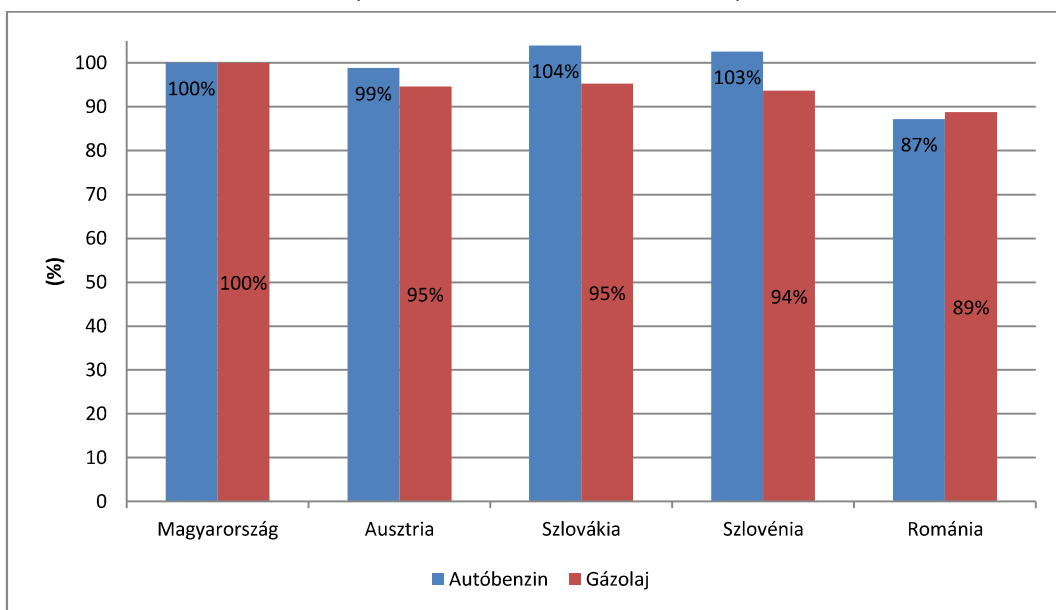
6. ÁBRA: A MOTORBENZIN ÉS A GÁZOLAJ ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA

Forrás: KSH

A nyersolaj árának július óta tartó emelkedését követi a motorhajtóanyagok árának növekedése. A nyersolaj árának stabilizálódását a finomított termékek árának változása némi késleltetéssel követi. Ennek következtében a szeptemberben az árak töretlenül emelkedtek. A KSH felmérése szerint az országos fogyasztói átlagár szeptember hónapban a 95-ös oktánszámú autóbenzín esetében 443 Ft/liter, a gázolaj esetében 445 Ft/liter volt.

7. ÁBRA: ADÓTERHEKET TARTALMAZÓ AUTÓBENZIN ÉS GÁZOLAJ ÁRAK A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOKBAN; 2012. SZEPTEMBER ELSŐ HETE; (MAGYARORSZÁG = 100%)

Forrás: European Commission, Statistics & Market observatory

Augusztus első hetében egyértelműen kijelenthető volt, hogy a hazai motorhajtóanyag árak a legmagasabbnak számítanak a régióban. Ez a helyzet szeptember elejére némileg változott. A hazai motorhajtóanyag áremelkedés ellenére a hazai árszínvonal közelebb került a régiós átlaghoz. A gázolaj hazai áráról továbbra is elmondható, hogy a legmagasabbnak számít a környező országok áraihoz képest, a különbség azonban csökkent. A környező országok közül két szomszédunknál, Szlovákiában és Szlovéniában volt magasabb a benzin átlagos ára a Magyarországon tapasztalható értéknél. A hazai benzinár gyakorlatilag az ausztriai átlagárral volt azonos szinten.

Releváns energiapiaci jogszabályváltozások az elmúlt hónapban

Az energetika területét érintő 2012. szeptemberi jogszabályváltozások az alábbi táblázatban kerültek összefoglalásra. A táblázatban röviden ismertettük a jogszabályváltozások célját. Szeptember hónapban kizárólag olyan, alacsonyrendű jogszabályok kerültek módosításra, melyek szakmailag fontos, de jelentős közérdeklődés tárgyát nem képező tartalommal bírnak. Ebből kifolyólag a szeptemberi számban a jogszabály módosítások részletes elemzésétől eltekintettünk.

252/2012. (IX. 7.) Korm. Rendelet	A villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 273/2007. (X. 19.) Korm. rendelet és a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 19/2009. (I. 30.) Korm. rendelet módosításáról A villamosenergia- és földgázellátási szerződések módosítási eljárási szabályai módosulnak.
1331/2012. (IX. 7.) Korm. Határozat	A Környezet és Energia Operatív Program 2011–2013. évekre szóló akcióterv 4., 5., és 8. prioritásának megállapításáról, valamint a 4. és az 5. prioritásban meghirdethető pályázati felhívásoknak előkészítéséről A jogszabályban a Kormány utasítja az NFÜ-t az új pályázati felhívások elkészítésére.
265/2012. (IX. 17.) Korm. Rendelet	A nukleáris energiával kapcsolatos egyes kormányrendeletek módosításáról A rendelet a Nukleáris Biztonsági Szabályzat oktatásra vonatkozó részét módosítja.
54/2012. (IX. 17.) NFM rendelet	A bioüzemanyag fenntarthatósági követelményeknek való megfelelésével kapcsolatos üvegházhatású-gáz kibocsátás elkerülés kiszámításának szabályairól szóló 36/2010. (XII. 31.) NFM rendelet és a motorhajtóanyagok minőségi követelményeiről szóló 30/2011. (VI. 28.) NFM rendelet módosításáról A jogszabály értelmében módosultak a bioüzemanyag fenntarthatósági követelményeknek való megfelelésével kapcsolatos üvegházhatású-gáz kibocsátás elkerülés kiszámításának szabályai, valamint a motorhajtóanyagok minőségi követelményei.
55/2012. (IX. 17.) NFM rendelet	A jogszabály a nukleáris létesítményben foglalkoztatott munkavállalók speciális szakmai képzéséről, továbbképzéséről és az atomenergia alkalmazásával összefüggő tevékenységek folytatására jogosultak köréről rendelkezik.
1389/2012. (IX. 20.) Korm. Határozat	A startmunka mintaprogram keretén belül a biomassza kazánprogram megvalósításához szükséges többletforrás biztosításáról, továbbá a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékból történő előirányzat-átcsoportosításról. A jogszabály értelmében a startmunka mintaprogram keretei között megvalósításra kerülő bio- és megújuló energiafelhasználási programra, valamint a megkezdett közfoglalkoztatási programok folytatására biztosított forrásokból dologi és felhalmozási kiadásként 5000,0 millió forint kerülhet felhasználásra.

2012 szeptemberében jelentősebb sajtónyilvánosságot kapott energetikai ügyek rövid áttekintése¹

Villamosenergia- és gázipari vállalatok értékesítésének és eredményének csökkenése

A kedvezőtlen makrogazdasági helyzet, valamint a lakossági rezsiköltségek alacsonyan tartására fókuszáló (tehát a piaci folyamatokkal szembemenő és az árszabályozás intézményét szociális támogatás nyújtására használó) hatósági energiaár szabályozás tovább rontotta a villamosenergia- és gázipari társaságok jövedelmezőségét.

Mindkét szegmensre elmondható, hogy a gazdasági visszaesés következtében folyamatosan csökken az értékesített energia mennyisége, ami kedvezőtlenül befolyásolja a vállalatok árbevételét. A kereslet csökkenése az értéklánc valamennyi szereplőjére kedvezőtlen hatást gyakorol.

Az egyetemes szolgáltatók helyzetét fokozottan rontja a lakossági rezsiköltségek alacsonyan tartására fókuszáló hatósági árszabályozás. A hatóságilag szabályozott egyetemes szolgáltatói árres jelenleg alacsonyabb a banki kamatoknál, az elismert ráfordítási költségek pedig többnyire a valós beszerzési költségek alatt vannak, ami az egyetemes szolgáltatás veszteséges működését eredményezi.

A versenypiacon általánosságban elmondható, hogy a fogyasztás csökkenése és a kiéleződő piaci verseny hatására a kereskedői árreszek csökkennek, ami a szektor jövedelmezőségét negatívan befolyásolja. Ez abból a szempontból is problémás, hogy a több energiaipari engedélyes társaságot (egyetemes szolgáltató, szabadpiaci kereskedő, elosztóhálózati engedélyes) magában foglaló vállalatcsoportok az elmúlt években a versenypiacon elért nyereséggel tudták némileg kompenzálni hatósági árszabályozás alá eső tevékenységeik (egyetemes szolgáltatás, elosztóhálózat üzemeltetése) veszteségét. A kedvezőtlen makrogazdasági helyzet következtében erre egyre kevésbé van lehetőségük.

A bevételek leforgácsolása mellett, kiadási oldalon a szabályozás nem tett engedményeket az energiaszolgáltató vállalatok részére, holott ez egy kompromisszumos lehetőség lett volna arra, hogy a szektor romló jövedelmezőségét némileg kompenzálja. Az energiaipari vállalatok ennek következtében továbbra is arról panaszkodnak, hogy túl magasak a szabályozás által elvárt és fenntartott ügyfélszolgálati irodák működési költségei, valamint szintén a szabályozás által előírt számlázási gyakorlat működtetési költségei.

¹ Portfolio.hu, Hvg.hu, Energiainfo.hu, Vg.hu

A szektor rendkívül alacsony jövedelmezősége negatív ösztönzőt jelent a befektetésekhez. A vállalatok többsége ennek következtében visszafogják beruházásaikat, ami már középtávon is ellátásbiztonsági és szolgáltatási színvonalbeli kockázatokat von maga után.

A kedvezőtlen helyzetre a társaságok elbocsátásokkal, a beruházások visszafogásával, valamint új, jövedelmező üzleti lehetőségeket magukban rejtő piaci tevékenységek indításával (pl. ESCO tevékenység) reagálnak. A társaságok bíznak abban, hogy a mostani csak egy átmeneti időszak és hamarosan visszaáll a szektor jövedelmezősége a nemzetközi gyakorlatban elfogadható szintre.

Ajka távhő ellátását veszélyeztetheti a Mal Zrt. tartozása

A kormány, elsősorban a vállalat működőképességének fenntartása és a munkahelyek megőrzése érdekében, stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetté minősítette a Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi (Mal) Zrt.-t. A vállalat komoly nehézségekkel küzd a két évvel ezelőtt bekövetkezett iszapkatasztrófa miatt. 3,5 milliárd forintot tettek ki a katasztrófával közvetlenül összefüggő költségek, 2,5 milliárd forint kiadás keletkezett az üzemzavar miatt, továbbá 3 milliárd forintot a bankok vontak ki a cég finanszírozásából.

Az ügynek energetikai vonatkozása is van, mivel a vállalat jelentős, mintegy másfél milliárd forintos tartozást halmozott fel a Bakonyi Erőmű Zrt.-vel szemben. A kormány, a Mal Zrt. és az erőmű között kialakult helyzet rendezése érdekében tárgyalási ajánlatot tesz az erőmű megvásárlására.

A Bakonyi Erőmű finanszírozási helyzetét feltétlenül rendezni kell még a fűtési szezon kezdete előtt, mivel a fűtő-erőmű látja el Ajka városát távhővel. Ha az erőmű likviditási helyzete veszélyezteti a vállalat energiahordozó beszerzéseit, az komoly veszélyt jelenthet a város távhő ellátására nézve.

A távhőtermelők tartanak az októbertől hatályba lépő szabályozott áráktól

Szeptemberben zajlott a Magyar Energia Hivatal távhő árképzési javaslatának feldolgozása a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumban. Az NFM közleménye szerint az árak megállapítása során a NFM továbbra is határozottan képviseli a kormány rezsiköltségek kordában tartására vonatkozó álláspontját. A megjelent sajtónyilatkozatok alapján nem várható a távhő árának növekedése a közeljövőben.

Aggódnak viszont a távhőtermelők, hogy az új hatósági árakból származó bevételeik fedezik majd az indokolt költségeiket. Az előző fűtési idényben többségük veszteséges volt, ebből kifolyólag indokoltnak tartanak a hatósági árak emelését.

A távhőtermelő vállalatokat kedvezőtlenül érintette a kapcsolatosan termelt villamosenergia KÁT támogatás alól történő kivonása 2011 nyarán. Ezzel gyakorlatilag megszűnt az a direkt támogatási rendszer, ami a fűtő-erőműveket a hatósági árszabályozással alacsonyan tartott

távhő értékesítési árakkal szemben kompenzálta. A kormány jelentős erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a KÁT támogatásra való jogosultság megszűnése után, a vállalatok kieső bevételeit kompenzálja. Jogi szabályozás révén olcsó gázforrásokat biztosított a távhőtermelő vállalatok részére, valamint a távhőszolgáltató vállalatokon keresztül támogatást nyújtott a megtermelt és értékesített hő után. A kompenzáció azonban nem bizonyult elégségesnek, a távhővállalatok többsége az előző fűtési idényben veszteséggel zárt.

Az időszakos és kiszámíthatatlan támogatások helyett átlátható és stabil árszabályozásra, valamint ösztönzőkre lenne szükség a szektorban, mert a jelenlegi gyakorlat a beruházási, fejlesztési, valamint gyakran a karbantartási munkálatok elhalasztásához vezet.

Horvát – magyar harc az Ináért

Ismét fellángolni látszanak a Mol-csoport érdekeltségi körébe tartozó INA olajvállalat körüli magyar-horvát ellentétek. Az INA igazgatóságának három horvát tagja rendkívüli ülés összehívását kérte szeptemberben. A horvát tagok azt sérelmezik, hogy az igazgatási döntésekben rendre a magyar fél érdekei érvényesülnek. Az igazgatótanácsnak három magyar és három horvát tagja van, azonban a döntő szavazat joga Áldott Zoltán elnököt illeti. A társaság igazgatósága az összehívott rendkívüli ülésen törvényesnek találta a vállalat társaságirányítási struktúráját.

A kiéleződött ellentétek mögött könnyen lehet, hogy ismét a horvát kormányzati stratégia húzódik meg. A horvátok több oldalról is támadják az INA magyarországi résztulajdonosát, a MOL-t. A horvát sajtó keményen bírálta a MOL nemrég bejelentett magyarországi beruházásait is. A horvát vélemények szerint a MOL horvátországi fejlesztéseken spórol, miközben jelentős értékű magyarországi beruházásokat hajt végre.

Az INA üzleti teljesítménye jelentősen romlott 2012. első félévében, a kőolajszármazékok eladása 16 százalékkal, a kőolaj-feldolgozás pedig 14 százalékkal esett vissza.

SWOT elemzés

<u>Erősségek</u> Korábbi szakpolitikai tanulmányban már részletezett tényezők: □ Nagy múltú és erősödő magyar többségi tulajdonban lévő energiaipari vállalatok □ Nemzetközi szinten is elismert szaktudás a magyar energetika számos területén	<u>Gyengeségek</u> Korábbi szakpolitikai tanulmányban már részletezett tényezők: □ Nem piacbarát szabályozás • Regionális viszonylatban magas energiaárak • Alacsony hazai energiahordozó kitermelési potenciál • Lemaradás az energiahatékonyság terén • A végső fogyasztók alacsony teherbíró képessége • Magyarország rossz kockázati megítélése
<u>Lehetőségek</u> Korábbi szakpolitikai tanulmányban már részletezett tényezők: □ Magasabb magyar tulajdonrész szerzési lehetőség hazai és külföldi energia infrastruktúrában és energiaipari vállalatokban □ Magyar energiaipari vállalatok együttműködés lehetősége a nemzetközi terjeszkedés területén □ Magyarország Közép-Európa energia (elsősorban földgáz) szállítási, tárolási és elosztási központjává válhat □ Magas kiaknázatlan energiahatékonysági és megújuló energia potenciál Újjonnan felmerülő, a jelenlegi számban részletezett tényezők: □ Növekvő aktivitás az ESCO tevékenység terén az energiaipari vállalatok részéről. Az ESCO finanszírozás állami és EU-s támogatásokkal való összehangolása kedvező hatásokkal járna. (részletes magyarázatot ld. a „Kiemelt esettanulmányok fejezetben”)	<u>Veszélyek</u> Korábbi szakpolitikai tanulmányban már részletezett tényezők: □ A költség felülvizsgálat eredményességének kérdése □ Ellátásbiztonsági kockázatok felerősödése a szükséges erőmű beruházások elmaradása következtében □ Alkupozíciónk alakulása a hosszú távú orosz gázszersződés újratárgyalása közeledtével bizonytalan □ EU-s elvárások teljesítése nehézkesen halad, különösen a környezetvédelmi célkitűzések terén Újjonnan felmerülő, a jelenlegi számban részletezett tényezők: □ Villamosenergia-ellátásbiztonsági kockázatok a németországi hurokáramlások miatt (részletes magyarázatot ld. lejjebb) • Feszült helyzet az egyetemes gázszolgáltatásban (részletes magyarázatot ld. lejjebb) • Villamosenergia áremelési kényszer állhat elő a CO2 kvóta árak emelkedése következtében (részletes magyarázatot ld. lejjebb) • A lakosság és az önkormányzatok szakmai támogatás és jogi szabályozás hiányában kiszolgáltatottak az ESCO vállalatokkal szemben. (részletes magyarázatot ld. a „Kiemelt esettanulmányok fejezetben”)

Villamosenergia-ellátásbiztonsági kockázatok a németországi hurokáramlások miatt

Németország villamosenergia-ellátó rendszerének a sajátossága, hogy a megújuló energia alapú termelés többnyire az északi régióban (tengeri szélenergia parkok) található, míg az energiaigények jelentős része délen koncentrálódik. A megújuló energia alapú erőmű kapacitások (állami támogatás által ösztönzött) gyors ütemű kiépülését az átviteli hálózati fejlesztések nem követték kellő gyorsasággal. Ennek következtében a szabályozásra nem alkalmas, időjárási esetlegességekkel terhelt szélenergia parkok időszakos többlettermelését a német villamosenergia-átviteli hálózat és szabályozó rendszer gyakran nem képes kezelni. Ebből kifolyólag a többletterhelés az országhatárokat átlépve a lengyel-cseh-szlovák-magyar régión keresztül kerül levezetésre. Ez egyrészt jelentős többletköltséget okoz a magyar rendszerirányítónak (MAVIR), ugyanis mostanáig nem került olyan nemzetközi kompenzációs mechanizmus kialakításra, ami fedezné a MAVIR hurokáramlások kezeléséből eredő rendszerszabályozási többletköltségét. Másrészt egyre nagyobb ellátásbiztonsági kockázatot jelent. A MAVIR megfelelő szervezettségének és gyors reakció idejének köszönhetően mostanáig ugyan jól kezelte a Németország felől érkező többletterhelések szabályozását, azonban a magyar villamosenergia-rendszer üzembiztonsága szempontjából a kialakult helyzet kockázatokat rejt magában. A kockázatok felmérése és kezelése érdekében javasoljuk, hogy az illetékes hatóság - a Magyar Energia Hivatal - és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, a MAVIR bevonásával elemezze a Németország felől érkező hurokáramlások kockázatát, és dolgozzon ki javaslatokat az esetleges veszélyek elkerülése érdekében.

Feszült helyzet az egyetemes gázszolgáltatásban

A külpiazi árak emelkedése, valamint a forint dollárhoz mért árfolyamának gyengülése következtében a földgázszolgáltatás költségei az elmúlt években folyamatosan emelkedtek. A kormány rezsiköltség befagyasztási politikájának eredményeképpen a lakossági gázszolgáltatás veszteségessé vált, a költségek és a bevételek közötti olló folyamatosan nyílik. A földgáz árak rendezése költségoldalról már 2012 októberében szükséges lett volna, az áremelés elmaradása további feszültséget gerjesztett. Tekintettel arra, hogy a 2014-ben esedékes országgyűlési választások előtt fokozottan a politikai közbeszéd előterébe kerülhet a lakossági áremelés, a 2013. januári időpont lehet a legalkalmasabb a szükséges intézkedések megtételére. Javasoljuk, hogy a Miniszterelnöki Hivatal kérje fel az NFM-et a helyzet részletes elemzésére, javaslatok megfogalmazására.

Villamosenergia áremelési kényszer állhat elő a CO2 kvóta árak emelkedése következtében

Az Európai Unió kibocsátáskereskedelmi rendszere (ETS) 2005-ben jött létre az éghajlatváltozás elleni küzdelem fokozása, valamint a káros anyagok kibocsátásának csökkentése céljából. Az ETS arra ösztönzi az európai vállalkozásokat, hogy mérsékeljék a széndioxid-emissziójukat. Az ETS hatálya alá esik többek között a villamosenergia-termelés is. Magyarországon 2010-ben a villamosenergia-termelés primerenergia felhasználásának 49,2%-át fosszilis energiahordozók adták, a magyar erőmű rendszer összes CO2 kibocsátása pedig 15,3 millió tonna volt. Ebből kifolyólag a magyarországi villamos energiatermelés költségszintje jelentősen ki van téve a CO2 kvóta árak változásának. 2012. december 31-ig a magyar erőművek ingyen megkapják a szükséges kvótamennyiséget, 2013-tól azonban a kvóták egyre nagyobb hányadát kell a szervezett piacon megvásárolniuk. Az előző években a CO2 kvóta kereskedelmi ára a tervezett árszinthez (20 EUR) képest rendkívül alacsony volt, az utóbbi hónapokban 5-7 EUR körüli értéken alakult. Ebből kifolyólag az ETS rendszer nem volt képes ellátni funkcióját, azaz a CO2 kibocsátás visszaszorítását és az ehhez szükséges beruházások ösztönzését. 2013-tól új CO2 kereskedelmi időszak kezdődik, melynek keretében az Európai Bizottság olyan intézkedéseket kezdeményezett, melyek a CO2 kvóta kereskedelmi árát ismét 20 EUR körüli értékre emelhetik. Ha ez megtörténik, akkor a hazai erőművek magasabb költségszinten lesznek csak képesek villamos energiát termelni. Ennek hatása az lehet, hogy egy villamosenergia árnövekedési kényszer fog előállni 2013-ban, ami a lakossági árakat is érintheti.